

Ferdynand Pasternak

"Bibliotheca Salmanticensis : Constitution y relaciones Iglesia-Estado en la actualidad", Salamanca 1978 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 24/1-2, 283-286

1981

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

sensownie konfrontować jedynie w odniesieniu do jednej i tej samej społeczności. Wywody autora zawarte w pierwszej części pracy raz jeszcze ujawniają słabość szkoły włoskiej, mianowicie trudność uchwycenia przy pomocy przyjętych teorii prawnoteoretycznych rzeczywistości społecznej Kościoła. Odnosi się wrażenie, że autorom tym brak czucia rzeczywistości kościelnej. Poza tym ogromnie razi statyczna wizja Kościoła, jaka przeziiera z rozważań Barberiniego.

Większą wartość ma druga część pracy. Zebrał w niej to, co w dokumentach soborowych określa się jako *diversitas*, *varietas*, *multiplicitas*, *peculiaritas*, a więc jako różnorodkie i wielorakie przejawy życia i wiary Kościoła. Referuje tutaj naukę Soboru oraz posoborowe dokumenty Magisterium. Informacja jest z pewnością zadawalająca. Autor wykazuje dużą orientację nie tylko w dokumentach kościelnych, ale także w literaturze, a jednak czytając jego książkę trudno oprzeć się wrażeniu, że obracamy się na powierzchni poruszanych zagadnień. Sedno sprawy tkwi chyba w tym, że przyjęte przez autora ściśle rozgraniczenie między teologią i prawem kościelnym zamyka dostęp do jądra zagadnień kościelnych, których bez myślenia teologicznego po prostu nie sposób uchwycić. Bez takiego myślenia kano-nista pozostaje mistrzem tekstów, nie rzeczywistości społecznej.

Ks. Remigiusz Sobański

Bibliotheca Salmanticensis: Constitution y relaciones Iglesia — Estado en la actualidad (Estudios 24), Universidad Pontificia Salamanca 1978 ss. 260.

Papieski Uniwersytet w Salamance w Hiszpanii wydał w publikacji książkowej, jako dzieło zbiorowe, akta i referaty wygłoszone w czasie kolejnego sympozjum hiszpańsko-niemieckiego, zorganizowanego w Salamance a odbytego w Madrycie w dnia od 13 do 15 marca 1978 r.

Na wydaną publikację składają się wygłoszone na tym sympozjum referaty i komunikaty — tak ze strony profesorów hiszpańskich jak i niemieckich (RFN), a dotyczących problematyki publiczno-prawnej, w oparciu o posoborowe pojęcie Kościoła i jego współczesną sytuację w normach konstytucyjnych odnośnych krajów, zwłaszcza w projekcie nowej konstytucji hiszpańskiej — jak wskazuje na to sam tytuł publikacji.

Wprowadzenie do publikacji opracowali dwaj główni animatorzy tego sympozjum ze strony hiszpańskiej, mianowicie prof. Carlos Corral i Julio Manzanares, ukazując w nim myśli przewodnie samego sympozjum i problematykę wiodącą wszystkich wypowiedzi.

Ponieważ cała ta opublikowana problematyka zawiera wiele interesujących materiałów z zakresu cywilnego prawa konstytucyjnego

oraz kościelnego prawa publicznego (fundamentalnego i konkordatowego), zasługuje przeto na zasygnalizowanie polskiemu czytelnikowi.

Na uwagę zasługuje nie tylko treść poszczególnych wypowiedzi wybitnych znawców przedmiotu, ale i zastosowana w nich metoda naukowa porównawczego traktowania dwóch różnych systemów prawnych (cywilny i kościelny) odnośnych krajów, w szukaniu rozwiązania i układaniu stosunków Kościół—państwo. Autorzy prezentujący tę publikację wyrażają przy tym nadzieję, iż postulowane przez nich modele aktualnego układania tych stosunków w ich własnych krajach, mogą mieć praktyczne zastosowania także i gdzieindziej, gdzie Kościół poprzez procesy normalizacyjne pragnie zabezpieczyć własną autonomię i wolność religijną osoby ludzkiej w uzgodnieniach konkordatowych.

Tematem wprowadzającym do problematyki całego sympozjum było zagadnienie sytuacji prawnej Kościoła w prawie konstytucyjnym odnośnych krajów — przy czym w Hiszpanii problem ten przedstawiał prof. F. Garrido Falla (s. 11—21), uwzględniając osobowość prawa publicznego Kościoła w hiszpańskiej konstytucji aktualnie obowiązującej i sugerując następnie propozycje posoborowego ujęcia tego problemu w przyszłej konstytucji — zaś ze strony niemieckiej nawiątyła sytuację Kościoła w RFN (zarówno w oparciu o konstytucję weimarską z 1919 r. jak i bońską z 1949 r.) prof. Ulrich Scheuner (s. 23—36), sugerując także własne postulaty na przyszłość.

Indywidualnej wolności religijnej i wolności Kościoła w świetle kościelnego prawa fundamentalnego oraz gwarancjom dla tej wolności w prawie konstytucyjnym RFN — poświęcił swoją wypowiedź prof. Joseph Listl (s. 39—50). Stwierdził on w swym referacie, iż jego zdaniem państwo neutralne w stosunku do religii (w przeciwieństwie do państwa konfesyjnego) stworzyć może korzystniejsze warunki dla przyszłej wzajemnej współpracy Kościół—państwo we właściwych sobie polach zainteresowania.

Z referatem tym korespondował problem przedstawiony przez prof. M. Baena del Alcazar z Hiszpanii (s. 53—62), a dotyczący wolności religijnej i niezawisłości Kościoła w świetle cywilnych dokumentów prawnomiędzynarodowych, które powinny znaleźć miejsce w nowej konstytucji hiszpańskiej.

Dyskusyjny praktycznie i merytorycznie był referat kontynuujący to zagadnienie a wygłoszony przez prof. A. M. Rouco Varela (s. 65—74) o principiach, które w świetle kościelnego prawa fundamentalnego powinna zawierać nowa konstytucja hiszpańska — a które to principia zdają się postulować „antyprojekt” też konstytucji, biorąc pod uwagę aktualną sytuację Kościoła w Hiszpanii.

W warunkach niemieckich — podobne trudności, lecz w zakresie wychowania kościelnego i formacji religijnej, sygnalizował w swojej

kolejno publikowanej wypowiedzi prof. Willi Geiger (s. 77—88) — uzupełniony następnie przez prof. J. Isensee (s. 89—100) o finansowaniu działalności misyjnej Kościoła w RFN i świadczeniach na te cele ze strony państwa oraz o konieczności uniezależnienia się kościelnych instytucji służących tym właśnie celom. Zagadnień tych w warunkach hiszpańskich dotyczy kolejna wypowiedź prof. C. Albinana Garcia-Quintana (s. 103—123), poświęcona systemowi świadczeń na te cele, zarówno kościelnych jak i państwowych w Hiszpanii.

Prof. Ernst Friesenhan (s. 125—142) w swoim kolejnym wystąpieniu ukazał możliwości wspomagania przez Władze RFN działalności Kościoła na polu społecznym, w świetle postulowanej zasady pomocniczości i zasad kościelnego prawa fundamentalnego. Problem ten, w warunkach hiszpańskich, referował prof. T. Garcia Barberena (s. 143—146), uwzględniając szczególnie aktualnie obowiązujący hiszpański system beneficjalny.

Następna wypowiedź prof. Lamberto de Echeverria (s. 153—165) dotyczy udziału Kościoła w środkach masowego przekazu w Hiszpanii, zarówno w przeszłości jak i obecnie (po unormowaniach konkordatowych) a także na przyszłość. Problem ten w aktualnych warunkach niemieckich naświetlał kolejno prof. W. Rűfner (s. 167—178), w oparciu o dyspozycje prawa kościelnego oraz obowiązujące ustawy państwowe o środkach masowego przekazu pozostających w rękach instytucji prywatnych i państwowych. Postulował on także erygowanie na przyszłość kościelnych centrów audiowizualnych, organizujących profil tych audycji i warunkujących tym samym ich większą skuteczność pastoralną.

Ostatnim problemem dyskutowanym i zamykającym zarazem sympozjum był dwugłos na temat sensu stricto prawa konkordatowego i aktualności oraz możliwości przyszłego dwustronnego i zarazem normatywnego regulowania stosunków Kościół—państwo. Zilustrował ten problem w oparciu o współczesną bibliografię przedmiotu, doktrynę i praktykę Kościoła — prof. Alexander Hollerbach ze strony niemieckiej (s. 179—192), zaś ze strony hiszpańskiej prof. Carlos Corral (s. 193—216), widząc w tym proponowanym rozwiązaniu normatywnym — zarówno dla Kościoła jak i państwa — obiektywną i publiczno-prawną gwarancję własnej autonomii państwa i zarazem autonomii Kościoła w zakresie właściwej mu działalności religijnej.

Tę cenną książkę kończy opublikowana wypowiedź Mons. L. Daldalio — nuncjusza Ap. w Hiszpanii — podsumowująca całość omawianej na sympozjum problematyki, oraz Appendix zawierający teksty konstytucyjne, dotyczące wolności religijnej w RFN i Hiszpanii, wreszcie na końcu poszczególne głosy dyskutantów po każdej grupie referatów (s. 233—253).

Przedmówcy do wydanej publikacji zastrzegają się (s. 9), iż publi-

kowane referaty nie wyrażają poglądów wszystkich uczestników, nie zawierają też jakichś wspólnie podjętych propozycji — stanowią jednak mogą cenny materiał pomocniczy dla szukania prawidłowych rozwiązań omawianej na sympozjum problematyki przede wszystkim w Hiszpanii (jak podkreślił to inaugurujący sympozjum kard. Tarancón), ale także w innych krajach, w których problem ten jest aktualny — nie tylko gdy idzie o prawo konstytucyjne odnośnych krajów, ale i zawierane ewentualnie porozumienia konkordatowe. Rangę bowiem publikowanych wypowiedzi podnosi fakt, iż wśród referentów było wielu specjalistów nie tylko prawa kanonicznego, ale i prawa państwowego, administracyjnego i politycznego, zarówno spośród duchowieństwa jak i laikatu odnośnych krajów.

Wydaje się, iż także i polski czytelnik, interesujący się problematyką Kościół—państwo i prawidłowym układaniem wzajemnych stosunków w warunkach posoborowych, znajdzie w tych materiałach wiele cennych inspiracji. Znajdzie też modele i próby szukania prawidłowych rozwiązań tych stosunków w świetle misji posoborowego Kościoła, który chce być apolityczny i ponadustrojowy, nie szuka przywilejów doczesnych, a preferuje przede wszystkim swoją nadprzyrodzoną misję zbawczą względem każdego człowieka i swoje religijne posłannictwo we współczesnym świecie.

O. Ferdynand Pasternak

Heribert Schmitz. Reform des kirchlichen Gesetzbuches. Codex iuris canonici 1963—1978. Canonistica nr 1. Paulinus—Verlag Trier 1979 ss. 119.

Taki tytuł pracy Prof. H. Schmitza (Instytut Kanoniczny przy Uniwersytecie im. Ludwika Maksymiliana w Monachium) wskazuje od razu na jej interesującą zarówno dla teologa jak i kanonisty treść, prezentującą kodyfikacyjny dorobek Papieskiej Komisji do Spraw Rewizji Kodeksu Prawa Kanonicznego (Rozdz. I—III) oraz krytyczne stanowiska kanonistów obszaru języka niemieckiego wobec kolejno ukazanych Schematów poszczególnych działów prawa kanonicznego (Aneksy: I—IV). Książka ta umożliwia szeroki rzut oka na piętnastoletnią działalność Komisji Kodyfikacyjnej, co z pewnością spontanicznie budzi wielorakie pytania, jak np. Jak będzie przedstawiał się nowy KPK? Czy zostaną spełnione oczekiwania? Jakie będzie ostatecznie fundamentalne, czy konstytucyjne prawo Kościoła?

Osobnym zagadnieniem uzupełniającym z pewnością poznawczą wartość całości prac kodyfikacyjnych byłoby przedstawienie również doradczej funkcji wobec Komisji Kodyfikacyjnej organów prawodawczych Kurii Rzymskiej. Działalność tych ostatnich nie jest jednakże dostępna ze źródłowych sprawozdań (s. 17).